

فصلنامه جامعه‌شناسی سبک زندگی، سال اول، شماره دوم، تابستان ۹۴، صفحات ۱۲۹-۱۷۶

تاریخ پذیرش نهایی: ۹۴/۰۸/۱۴

تاریخ دریافت: ۹۳/۱۰/۰۸

بررسی رابطه سرمایه فرهنگی و سبک زندگی در بین مردان شهر زاهدان

محمد گنجی^۱

محمد عثمان حسین بر^۲

مینا کریمیان^۳

چکیده

هدف اصلی این پژوهش، بررسی تأثیر سرمایه فرهنگی بر سبک زندگی مردان و سستی در میان مردان رده سنی ۲۰ تا ۲۹ ساله شهر زاهدان در سال ۱۳۹۴ است. در کنار متغیر اصلی تحقیق، تأثیر متغیرهای دینداری و سرمایه اجتماعی به عنوان متغیرهای میانجی بر سبک زندگی نیز مورد بررسی قرار گرفته است. مطالعه حاضر از نوع پیمایش است که بر روی ۱۹۶ نفر از مردان در مناطق مختلف شهر و با روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای انجام شده است. ابزار مورد استفاده شامل پرسشنامه محقق ساخته سرمایه فرهنگی، پرسشنامه سرمایه اجتماعی اونیکس و بولن و پرسشنامه محقق ساخته دینداری و نیز پرسشنامه محقق ساخته سبک زندگی است. ضریب پایایی از طریق محاسبه روش آلفای کرونباخ برای مفاهیم سرمایه فرهنگی ۰/۸۶، سرمایه اجتماعی ۰/۸۰، دینداری ۰/۸۷، سبک زندگی مردان ۰/۹۱ و سبک زندگی

^۱ - دانشیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه کاشان
m.ganji@kashanu.ac.ir

^۲ - استادیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه سیستان و بلوچستان
mohb@lihu.usb.ac.ir

^۳ - کارشناس ارشد مطالعات فرهنگی دانشگاه کاشان (نویسنده مسئول)
minakarimyan@yahoo.com

سنی ۰/۷۷ برآورد شده است. در این مطالعه سبک زندگی به دو نوع مدرن و سنتی تقسیم شده و با توجه به اینکه برخی از مصادیق سرمایه فرهنگی نیز متأثر از دنیای مدرن‌اند سرمایه-فرهنگی نیز به دودسته مدرن و سنتی تقسیم شده است. نتایج ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل مسیر نشان می‌دهند بین سرمایه فرهنگی مدرن با سبک زندگی مدرن از یک سو و سرمایه فرهنگی سنتی با سبک زندگی سنتی از سوی دیگر، رابطه مستقیم، مثبت و معنی‌داری وجود دارد. صفت دینداری به عنوان متغیری واسطه با سبک زندگی مدرن، رابطه غیر مستقیم و با سبک زندگی سنتی رابطه مستقیم دارد. از سوی دیگر سرمایه اجتماعی دارای رابطه معنی‌دار و مستقیم با سبک زندگی سنتی است اما رابطه آن با سبک زندگی مدرن معنی‌دار نبوده است.

واژگان کلیدی: سرمایه فرهنگی، سرمایه اجتماعی، دینداری، سبک زندگی.

مقدمه و بیان مسأله

سبک زندگی، به معنای «شیوه کلی زندگی» یک گروه یا یک ملت نیست، بلکه عبارت از «مجموعه کردارها و نگرش‌هایی است که در یک زمینه اجتماعی خاص معنا دارند» (چینی، ۲۰۰۲: ۸-۶). سبک‌های زندگی همان الگوهای کنش‌اند که افراد براساس آنها از هم متمایز می‌شوند، الگوهایی که به جریان عادی زندگی روزمره تبدیل شده‌اند و در لباس پوشیدن، غذاخوردن، شیوه‌های صحبت کردن و ... جلوه می‌کند. به طوریکه این رفتارها بازتاب هویت‌های شخصی، گروهی و اجتماعی‌اند (فاضلی، ۱۳۸۲: ۸۴-۶۱). گیدنز سبک زندگی را مجموعه‌ای نسبتاً منسجم از همه رفتارها و فعالیت‌های یک فرد معین در جریان زندگی روزمره خود می‌داند که مستلزم مجموعه‌ای از عاداتها و جهت‌گیری‌هاست و بر همین اساس از نوعی وحدت برخوردار است (گیدنز، ۱۳۸۲: ۱۲۱).

بنابراین سبک زندگی، روش‌ها و گونه‌هایی است که انسان‌ها و افراد یک جامعه برای زندگی و تعامل فردی و اجتماعی خود بر می‌گزینند. ابعاد سبک زندگی تابع ابعاد زندگی فردی و اجتماعی انسان‌هاست و در همه‌ی این ابعاد، روش‌ها و شیوه‌هایی مورد توافق و پذیرش آحاد جامعه قرار می‌گیرد و به مرور زمان نهادینه شده، به هنجار و آیین زندگی تبدیل می‌شود (مهدوی کنی، ۱۳۷۸: ۵۱-۴۶).

نظریه پردازان علوم اجتماعی سبک زندگی را متأثر از عوامل بسیاری چون؛ عوامل اقتصادی، ارزشها و نگرشها، دین، زمینه‌های اجتماعی و نظایر آنها می‌دانند. در واقع افراد با توجه به دارایی‌های مادی و معنوی خود، سبک و شیوه خاصی را برای زندگی‌شان برمی‌گزینند. سرمایه فرهنگی بخشی از این دارایی‌هاست که در پژوهش

حاضر از آن به عنوان معیار تعیین کننده‌ی سبک زندگی استفاده شده است. مساله‌ی رابطه‌ی بین سرمایه‌ی فرهنگی و سبک زندگی محور اصلی مباحثی است که امروزه در جامعه‌شناسی فرهنگ و مطالعات فرهنگی مطرح است. از دهه‌ی ۱۹۷۰ به این طرف و با رشد و گسترش فزاینده‌ی کالاهای مصرفی و تبلیغات تجاری و وسایل اطلاعاتی نظیر ماهواره، اینترنت و ...، مطالعه‌ی سرمایه فرهنگی و رابطه‌ی آن با سبک زندگی در کانون اصلی تلاش‌های جامعه‌شناسان و پژوهشگران مطالعات فرهنگی قرار گرفته است. پیش فرض ما این است که سبک‌های زندگی جزء لاینفک زندگی اجتماعی روزمره در جهان مدرن هستند و نقشی اساسی در تعاملات بین افراد دارند. حسب تاثیرات فرایند جهانی شدن و پیشرفت‌های ارتباطاتی بر فرهنگ و سبک زندگی انسانها، در این تحقیق به منظور شناخت و بررسی دقیق تاثیرات سرمایه فرهنگی بر سبک زندگی، هر دو مفهوم به دو دسته سنتی و مدرن تقسیم شده‌اند.

شهر زاهدان مرکز استان سیستان و بلوچستان، به رغم آنکه در زمره شهرهای بزرگ و صنعتی ایران نیست؛ لیکن در دو دهه‌ی اخیر شاهد وقوع تحولات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بوده است، به طوری که نتایج آن را می‌توان در شیوه‌های مصرف فرهنگی و الگوهای فراغتی، سبک‌های همسرگزینی، رفتارهای خانوادگی، مدیریت بدن و غیره مشاهده کرد. در کنار شیوه‌های زندگی متناسب با فرهنگ بومی آن شهر، در برخی موارد دیده می‌شود که اتخاذ برخی شیوه‌های زندگی هم‌سو با ارزش‌های فرهنگی جامعه نیست و در عین حال اتخاذ چنین شیوه‌هایی رو به گسترش نیز هست. مطالعه تجربی گونه‌های مختلف سبک زندگی در میان جوانان شهر زاهدان و رابطه آن با سرمایه فرهنگی زمینه درک تحولات فرهنگی و مسائل و معضلات موجود در این

زمینه را فراهم می‌کند. بر این اساس این تحقیق در نظر دارد رابطه بین سرمایه فرهنگی را با سبک زندگی در شهرستان زاهدان در میان مردان ۲۰ تا ۲۹ سال بررسی کند. در این راستا، ابتدا به سنجش انواع سبک زندگی در میان مردان جوان شهر زاهدان پرداخته شده و در ادامه، به این سوال پاسخ داده شده است که تاثیرات سرمایه فرهنگی (در کنار توجه به نقش واسط و میانجی متغیرهایی مانند سرمایه اجتماعی و دینداری) بر سبک زندگی جوانان چیست؟

ادبیات تجربی

بررسی سوابق پژوهشی مرتبط با سرمایه فرهنگی و سبک زندگی، نشان‌دهنده نقش و اهمیتی است که این متغیر در طول زمان و در عرصه‌های مختلف زندگی دارد. سابقه استفاده گسترده از مفهوم سبک زندگی به سال‌های دهه ۱۹۸۰ برمی‌گردد (ریمر، ۱۹۹۵). آنچه توضیح‌دهنده ترویج واژه سبک زندگی در ادبیات جدید جامعه‌شناسی است، تغییرات ساختی حادث شده، از جمله رواج مصرف‌گرایی و اهمیت استقلال عمل فردی و آزادی‌های افراد برای انتخاب است. این ویژگی‌ها تفاوت آشکاری با زمینه‌های رواج خرده فرهنگ‌هایی دارند که جوانان و گروه‌های دیگر از آن، برای رفع تعارضات اجتماعی و هویت‌یابی جمعی استفاده می‌کنند. بدین ترتیب، سبک‌های زندگی را باید «پاسخ‌های کارکردی به نوگرایی در نظر گرفت» (چانی، ۱۹۹۶: ۴).

بررسی پیشینه‌های تجربی در زمینه سبک زندگی در ایران، نشان می‌دهد که سابقه

پژوهش در این زمینه به کمتر از بیست سال می‌رسد. البته از سال ۱۳۸۰ تا کنون اقبال محققان به سوی این موضوع بیشتر شده است. غائب (۱۳۸۶) در پژوهشی با عنوان «سرمایه فرهنگی و تاثیر آن بر سبک زندگی دختران مقطع متوسطه شهر تهران» انجام داده است که یافته‌های تحقیق بیانگر آن است که اشکال و سطوح سبک زندگی رابطه معنی‌داری با متغیرهای فرهنگی (سرمایه فرهنگی) دارند. همچنین رابطه‌ای مستقیم و در سطح قوی بین میزان پایگاه اجتماعی - اقتصادی پاسخ‌گویان با میزان سرمایه فرهنگی آنان وجود دارد، به طوری که با افزایش میزان پایگاه اجتماعی - اقتصادی پاسخ‌گویان بر میزان سرمایه فرهنگی آنان افزوده می‌شود. با توجه به روابط ذکر شده، رابطه سرمایه فرهنگی با سبک زندگی می‌تواند منعکس‌کننده روابط پایگاه اجتماعی - اقتصادی با سبک زندگی دختران نوجوان نیز باشد.

اصلی‌ترین یافته پژوهش ابراهیمی و بهنویی‌گدنه (۱۳۸۹) با عنوان «سرمایه فرهنگی، مدیریت ظاهر و جوانان» این بوده است که به موازات بالا بودن میزان سرمایه فرهنگی در میان پاسخ‌گویان، نوع و سطح سبک زندگی دستخوش تغییر می‌شود و لذا مدیریت ظاهر اهمیتش بیشتر می‌گردد. همچنین الگوی رایج مدیریت ظاهر عمدتاً متأثر از نوگرایی و سبک‌های نوین زندگی است.

یافته‌های پژوهش مجدی و همکاران (۱۳۸۹) با عنوان «سبک زندگی جوانان شهر مشهد و رابطه آن با سرمایه فرهنگی و اقتصادی والدین» نیز حاکی از آن است که رابطه سبک زندگی و سرمایه فرهنگی و اقتصادی والدین با هم رابطه دارند و بیشترین تمایز سبک زندگی بین قشر بالا (هم سرمایه فرهنگی و هم سرمایه اقتصادی زیاد) و قشر پایین (سرمایه فرهنگی و اقتصادی کم) مشاهده می‌شود.

پژوهش بشیر و افراسیابی (۱۳۹۱) با عنوان «شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و سبک زندگی جوانان» نشان داد که در عصر جهانی شدن و با ظهور فناوری‌های نوین ارتباطی، یک فضای مجازی در کنار فضای واقعی ایجاد شده که این دو تأثیرات متقابلی بر یکدیگر دارند. میان عضویت در شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و نحوه اختصاص وقت به سایر فعالیت‌های اجتماعی ارتباط وجود داشته و بیشتر پاسخ‌دهندگان اذعان کرده‌اند که به دلیل استفاده بیش از حد از اینترنت برای فعالیت در شبکه‌های اجتماعی اینترنتی مورد اعتراض سایر اعضای خانواده واقع شده‌اند. همچنین میان عضویت در شبکه‌های اجتماعی اینترنتی با مقوله‌هایی نظیر ارتباط با جنس مخالف و شیوه محاورات اعضا در محیط بیرونی ارتباط وجود دارد؛ بنابراین می‌توان گفت میان عضویت در شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و سبک زندگی جوانان ارتباط وجود داشته است.

نتایج پژوهش محمدی و همکاران (۱۳۹۱) با عنوان «مناسبات سرمایه فرهنگی و سبک زندگی در میان شهروندان طبقه متوسط شهر سنندج» با حجم نمونه ۳۲۰ نفر از شهروندان سنندجی نشان داد که بین سرمایه فرهنگی و اشکال آن با سبک زندگی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین در بین اشکال مختلف سرمایه فرهنگی نوع سرمایه فرهنگی تجسم یافته دارای بیشترین رابطه با سبک زندگی است. یعنی، با افزایش سرمایه فرهنگی، سبک زندگی افراد پیچیده‌تر می‌گردد. از دیگر نتایج این تحقیق نقش سرمایه فرهنگی نهادی است که در پیوندی دیالکتیکی با سرمایه اقتصادی سایر سرمایه‌های فرهنگی و در نتیجه سبک زندگی را تعیین می‌کند.

پژوهش کریمی (۱۳۸۹) با عنوان بررسی «رابطه سرمایه اجتماعی با سبک زندگی

دانشجویان دانشگاه اصفهان» نیز نشان می‌دهد میزان سرمایه اجتماعی افراد رابطه‌ی معناداری با سبک زندگی آنان ندارد و با توجه به نتایج پژوهش، محقق سنجش رابطه‌ی متغیر سرمایه اجتماعی را با سبک زندگی در جامعه آماری دانشجویان مناسب ندانسته است.

پژوهش مهدوی کنی (۱۳۸۷) با نام «دین و سبک زندگی» از مطالعات موردی است که به عنوان پیشینه تجربی برای مطالعه حاضر قابل طرح است. مورد این مطالعه «شرکت کنندگان یکی از جلسه‌های مذهبی» هستند و هدف آن بررسی رابطه آموزه‌های مذهبی مطرح شده جلسات مذهبی مذکور با سبک زندگی شرکت کنندگان آن است. به عبارتی به گفته خود محقق، تنها وجوه و مؤلفه‌هایی که با آموزه‌های مبلغ مورد نظر مرتبط بوده‌اند مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج تحلیل مصاحبه‌ها نشان می‌دهد که اولاً میان آموزه‌های دینی مبلغ و نظر در سبک زندگی رابطه وجود دارد و دیگر اینکه از نظر پژوهشگر، اصولی بر این روابط حاکم است که با کمی تسامح می‌توان آن را نوعی الگوی رفتارهای ترجیحی یا سبک زندگی نامید.

نتایج پژوهشی عمرانی نژاد (۱۳۹۲) با حجم نمونه ۳۵۰ نفر از فرهنگیان شاغل در مدارس شهر قم نشان داد که بین سرمایه فرهنگی و دینداری و متغیر وابسته مسئولیت‌پذیری اجتماعی رابطه معنادار و مستقیم وجود دارد.

پژوهش نصرتی و ذوالفقاری (۱۳۹۱) با عنوان «تاثیر میزان دینداری بر سبک زندگی جوانان تهرانی» با حجم نمونه ۲۹۴ نفر از جوانان ۱۸-۲۹ ساله ساکن در مناطق بالا و پایین شهر تهران نیز نشان داد که با توجه به نظرات پیر بوردیو، دین به عنوان

یک سرمایه مؤثر بر سبک‌های زندگی جوانان در نظر گرفته می‌شود و با استفاده از روش پیمایش به بررسی تطبیقی این سبک‌ها پرداخته‌اند و در نهایت با شناسایی انواع سبک‌های زندگی سنتی، مدرن و ترکیبی، رابطه آنها را با میزان دینداری افراد مورد سنجش قرار داده‌اند. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که هر چه میزان دینداری پایین‌تر باشد، سبک‌های زندگی، مدرن‌تر شده و در مقابل، هر چه افراد دیندارتر باشند، سبک‌های زندگی آنها، سنتی و غیر مدرن‌تر می‌شود. همچنین، در میان پنج مؤلفه اصلی سبک زندگی مورد بررسی در این پژوهش، مدیریت بدن و توجه به پدیده مد و مارک در مصرف مادی جوانان بیش از سایر مؤلفه‌های سبک زندگی تحت تأثیر مدرنیته بوده و شکل مدرن به خود گرفته است.

پژوهش حاضر با هدف سنجش میزان تأثیر سرمایه فرهنگی بر سبک زندگی در شهر زاهدان در میان مردان ۲۰ تا ۲۹ و در کنار تجارب پژوهشی قبلی مرتبط، به این نکته واقف است که با توجه به اینکه برخی از مصادیق سرمایه فرهنگی متأثر از دنیای مدرن‌اند بنابراین سرمایه فرهنگی نیز همانند سبک زندگی دارای دو وجه مدرن و سنتی می‌تواند باشد. سرمایه فرهنگی سنتی شامل ذخایر سنتی و شکل گرفته در جامعه در گذر زمان و آداب و رسوم سنتی و محلی مثل بازی‌ها، موسیقی، گویش، لباس، غذاها و هنرهای تجسمی و صنایع دستی محلی، میراث فرهنگی و ابنیه تاریخی و نظایر آنها است و سرمایه فرهنگی مدرن شامل دارایی‌هایی است که افراد در حال حاضر و در برخورد با مدرنیته از آن برخوردارند (مثل موبایل، ماهواره، کامپیوتر و اینترنت، عکس و فیلم، آشنایی با زبان‌های خارجی، موسیقی و موسیقی دانان مشهور و مانند آنها). با این توضیحات در مطالعه حاضر رابطه سرمایه فرهنگی (مدرن و سنتی) با

سبک زندگی (مدرن و سنتی) در چهار بعد مدیریت بدن، سبک همسرگزینی، مصرف فرهنگی و الگوهای فراغت در میان جوانان شهر زاهدان مورد مذاقه قرار گرفته است.

ادبیات نظری

در مفهوم شناسی سبک زندگی، فرهنگ علوم اجتماعی آلن بیرو، آن را به نوع زندگی یا نوع معیشت ترجمه کرده که منظور از آن چگونگی جریان حیات و شیوه زندگی انسان‌ها به صورت فردی و گروهی است و چگونگی استفاده از درآمد، طول زمان کار، شیوه لباس پوشیدن، تغذیه، نحوه آرایش، محل سکونت، رفتارهای دینی و فرهنگی و نظایر آنها را شامل می‌شود (بیرو، ۱۳۷۵). مفهوم سبک زندگی اولین بار در سال ۱۹۲۹ توسط آلفرد آدلر^۱، روان‌شناس اجتماعی، مطرح شد و پس از یک دوره افول، مجدداً از سال ۱۹۶۱ مورد اقبال اندیشمندان به خصوص جامعه‌شناسان قرار گرفت. در ادبیات جامعه‌شناختی از مفهوم سبک زندگی دو برداشت کلی وجود دارد، یکی مربوط به دهه ۱۹۲۰ است که سبک زندگی معرف ثروت و موقعیت اجتماعی افراد و غالباً به عنوان شاخص تعیین طبقه اجتماعی به کار رفته است (چاپین، ۱۹۹۵، چاپمن، ۱۹۳۵) و دوم به عنوان شکل اجتماعی نوینی که تنها در متن تغییرات مدرنیته و رشد فرهنگ مصرف‌گرایی معنا می‌یابد (گیدنز، ۱۹۹۱؛ بوردیو، ۱۹۸۴؛ فدرستون، ۱۹۸۷، ۱۹۹۱؛ لش و یوری، ۱۹۸۷) و در این معنا سبک زندگی راهی است برای تعریف ارزش‌ها و نگرش‌ها و رفتارهای افراد که اهمیت آن برای تحلیل‌های اجتماعی روز به روز افزایش می‌یابد (همگی به نقل از ابادری، ۱۳۸۱: ۲۷-۳). در

1. Addler

ادامه، با طرح مباحث مربوط به مدرنیته، هویت، مصرف و انگیزه‌های مصرف کنندگان از سوی جامعه شناسان، بستر مناسبی جهت رشد مطالعات و تحقیقات تجربی در این زمینه فراهم شد. این توسعه مفهومی عمدتاً با محوریت نظریات و آرای جامعه شناسانی همچون ماکس وبر^۱، گیدنز^۲، وبلن^۳، بوردیو^۴، پیترسون^۵ و دیگران انجام گرفته است.

بوردیو سبک زندگی را نتیجه قابل رؤیتی از ابراز عادت می‌داند. از نظر او همه چیزهایی که انسان را احاطه کرده است مثل مسکن، اسباب و اثاثیه، کتاب‌ها، سیگارها، عطرها، لباس‌ها و غیره بخشی از سبک زندگی او می‌باشند (به نقل از پالومتس، ۱۹۹۸). بنابراین سبک‌های زندگی مجموعه‌ای از طرز تلقی‌ها، ارزش‌ها، شیوه‌های رفتار، حالت‌ها و سلیقه‌ها در هر چیزی را در بر می‌گیرد و موسیقی عامه، تلویزیون و آگهی‌ها، همه تصورها و تصویرهایی بالقوه از سبک زندگی را فراهم می‌کنند (آزاد ارمکی، ۱۳۸۶: ۶).

بحث سرمایه اجتماعی که در این پژوهش در کنار سرمایه فرهنگی مورد توجه قرار گرفته است قبل از سال ۱۹۱۶ در مقاله‌ای توسط هانی فان^۶ برای نخستین بار مطرح شد (جاهد و همکاران، ۱۳۸۹: ۲). وی معتقد بود که سرمایه اجتماعی به آن گونه دارایی‌های ملموس اشاره دارد که در زندگی روزمره مردمان دارای بیشترین اثر است. حسن نیت، دوستی و رفاقت، همدردی و همدلی و مراوده‌ی اجتماعی میان افراد

---

1. Weber
2. Giddings
3. Veblen
4. Bourdieu
5. Peaterson
6. Hani Fan

و خانواده‌ها که ایجادکننده‌ی یک واحد اجتماعی‌اند از مولفه‌های اساسی آن مفهوم به شمار می‌آیند (وولکوک^۱، ۱۹۹۸: ۱۶۹). این مفهوم پیشینه طولانی زیادی ندارد و کاربرد آن به تدریج از دهه ۱۹۹۰ به این سو در رساله‌ها و مقالات دانشگاهی، با کارهای افرادی چون کلمن، بوردیو، پاتنام و فوکویاما افزایش یافته است (وال^۲ و همکاران، ۱۹۹۸: ۳۰۰).

مفهوم سرمایه اجتماعی که به اعتقاد پاتنام (۲۰۰۰)، متشکل از سه بعد شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد است، پل ارتباطی مهمی بین روانشناسی، جامعه‌شناسی و علوم سیاسی است تا با نگرشی جدیدتر به بررسی ارزشهای اجتماعی، مخصوصاً ارزش ارتباطات مردمی برای دستیابی به اهداف مشترک کلان پردازد (فیلد، ۱۳۸۵: ۱۲-۱۱) همچنین شکل و نمونه‌ی ملموسی از یک مجموعه هنجارهای غیر رسمی است که باعث ترویج همکاری در بین دو یا چند فرد می‌شود. هنجارهای تشکیل دهنده‌ی سرمایه اجتماعی می‌توانند از هنجار روابط متقابل دو دوست گرفته تا آموزه‌های پیچیده‌ای را در بر گیرند (فولادیان، ۱۳۸۸: ۹۰).

تشدید پیامدهای مدرنیته و وقوع تحولات بنیادین در چند دهه اخیر، نظریه اجتماعی را به سمت پذیرش نقش فزاینده سبک زندگی در برساختن هویت‌های شخصی و اجتماعی سوق داده است و در نتیجه همین امر، رابطه بین سبک زندگی و سرمایه فرهنگی به موضوع محوری نظریه و پژوهش اجتماعی بدل شده است. اگرچه در میان متفکران کلاسیک جامعه‌شناسی کسانی مانند زیمل و وبلن به اهمیت سبک

---

1 Woolcock

2 Wall

زندگی، شاخص‌های آن، نقش آن در ایجاد تمایزهای اجتماعی و رابطه‌اش با مصرف توجه کرده‌اند، اما این مفهوم در نظریه‌های آنها محوری نبوده، بلکه عمدتاً متغیری وابسته بوده است. فقط با شکل‌گیری وضعیت نوظهور دوران پس از جنگ جهانی دوم بود که این مفهوم و مفاهیم مرتبط با آن از جمله مصرف فرهنگی، سرمایه فرهنگی، سرمایه اجتماعی و نظایر آنها در کانون بحث‌های جامعه‌شناسی قرار گرفت (گودمن، ۲۰۰۴: ۲۴۵-۲۲۶).

با توجه به اهمیت سرمایه در حیات اجتماعی و فردی و گسترش منطق بازار به همه عرصه‌های جهان اجتماعی و در نتیجه رواج اشکال جدید سرمایه، که قابل انباشت، مبادله و تبدیل هستند؛ در این نوشتار به بررسی رابطه بین برخی اشکال سرمایه و سبک زندگی با توجه به نظرات بوردیو در زمینه این ارتباط پرداخته می‌شود.

مفهوم سرمایه، در نظر بوردیو از مفهوم پولی سرمایه در اقتصاد بسیار گسترده‌تر است؛ سرمایه، منابع عمومیت یافته‌ای است که می‌تواند به شکل پولی یا غیرپولی و نیز ملموس یا غیرملموس وجود داشته باشد (به نقل از آن‌هایر و دیگران^۱، ۱۹۹۵: ۸۶۲). به اعتقاد بوردیو (۱۹۸۴) ساختار اجتماعی هر جامعه سرمایه‌داری پیشرفته، همانند نوعی فضای اجتماعی^۲ پیچیده است که در آن اشکال متنوع سرمایه موقعیت‌های اجتماعی را که به گونه‌ای افقی و سلسله‌مراتبی متمایز است، تعیین می‌کنند.

در پژوهش حاضر پیرامون ارزیابی سبک زندگی، از سرمایه فرهنگی به عنوان معیار تعیین‌کننده‌ی سبک زندگی استفاده شده است. در واقع یکی از سازه‌های نسبتاً

---

1. Anheier and et all

2. Social space

جدید که به توانایی تعامل مؤثر در میان فرهنگ‌ها هم اشاره می‌کند مفهوم سرمایه فرهنگی است که برای نخستین بار توسط بوردیو در اوایل دهه ۱۹۶۰ به کار رفته است. سرمایه فرهنگی دامنه جدیدی از سرمایه است که ارتباط بسیار زیادی با سبک زندگی دارد (بوردیو، ۱۳۸۰). بوردیو تأثیر سرمایه فرهنگی بر مصرف، فعالیت و سبک زندگی فرهنگی افراد را با توسل به نظریه تمایز بیان می‌کند، که مطابق با این نظریه، دارندگان سرمایه فرهنگی با مصرف فرهنگ و هنر متعالی خود را از بقیه متمایز می‌کنند. داشتن سرمایه فرهنگی بیشتر به معنای داشتن توان شناختی بالاتر است و چنان که ورفهورست^۱ نشان داده است گرایش به فرهنگ و هنر متعالی ناشی از شایستگی ارتباطی بیشتر دارندگان این ظرفیت شناختی و کنجکاوی بیشتر ایشان برای رمزگشایی از محصولات فرهنگی است. بدین ترتیب سرمایه فرهنگی، از مسیری فردی - ذهنی و نه براساس راهبردی اجتماعی - مبارزه جویانه سبب گرایش افراد به سبک زندگی فرهنگی خاصی می‌شود (بوردیو، ۱۳۸۴: ۱۳۷).

بوردیو در تعریف سرمایه فرهنگی، آن را خصلت‌ها و عادات دیرپایی می‌داند که طی فرایند جامعه‌پذیری حاصل می‌شوند و اهداف فرهنگی ارزشمندی مثل صلاحیت‌های تحصیلی و فرهیختگی را در بر می‌گیرد (به نقل از آن‌هایر و دیگران: ۱۹۹۵). از سوی دیگر به اعتقاد وی، داشتن سرمایه فرهنگی کارکردهای مختلفی دارد: اول؛ کسب مشروعیت از طریق بقیه سرمایه‌ها، منوط به تبدیل شدن آنها به سرمایه فرهنگی است. کسی که به واسطه سرمایه فرهنگی منزلت بالاتری پیدا می‌کند، می‌تواند روایت خود را از دنیای اجتماعی بر دیگران تحمیل کند، دوم؛ داشتن سرمایه فرهنگی بدین

---

1. Werfhorst

معناست که فرد می‌تواند خود را از الزامات زندگی روزمره جدا کند و نوعی گزینش دلخواه در عرصه فرهنگ انجام دهد. به بیان خود بوردیو «زیبایی شناسی محض» از اخلاق یا همان خلق و خوی فاصله گرفتن گزینشی از الزامات طبیعی و اجتماعی نشأت می‌گیرد (وینینگر و لارن: ۲۰۰۳).

از نظر بوردیو سرمایه فرهنگی می‌تواند به سه شکل وجود داشته باشد در حالت متجسد^۱، یعنی به شکل خصائل دیرپای فکری و جسمی، در حالت عینیت‌یافتگی^۲، به شکل کالاهای فرهنگی (تصاویر، کتاب‌ها، لغت نامه‌ها، ادوات، ماشین آلات و غیره) که رد یا تحقق نظریه‌ها یا نقد این نظریه‌ها و غیره است و بالاخره، در حالت نهادینه شده، یعنی شکلی از عینیت‌یافتگی که باید حسابش را جدا کرد، زیرا خواص اصلی خود را یکسره به سرمایه فرهنگی، که بنا به فرض ضمانت‌کننده آن است، واگذار می‌کند (همان، ۱۰۱). نکته حائز اهمیت در اندیشه بوردیو، راجع به انواع سرمایه آن است که اشکال گوناگون سرمایه قابل تبدیل به هم هستند. برای مثال؛ سرمایه اجتماعی می‌تواند فرد را وارد روابطی سازد که حاصل آن کسب میزانی از سود، به شکل پول یا انواع مالکیت باشد. به همین ترتیب، تحصیلات این قابلیت را دارد که به سرمایه اقتصادی و گاهی نیز به سرمایه اجتماعی تبدیل شود. البته، موانعی نیز در راه تبدیل انواع سرمایه به یکدیگر وجود دارد. کسانی که سرمایه اقتصادی دارند و تازه آن را بدست آورده‌اند، ممکن است هر چقدر کوشش کنند نتوانند سرمایه فرهنگی را که شامل داشتن سلیقه خوب یا سخن گفتن به طریقی خاص یا دانستن چند زبان

---

1 . Embodied

2 . Objectified

خارجی است، بیاموزند (ممتاز، ۱۳۸۳: ۱۵۱). بنابراین، می‌توان گفت که جوهر نظریه بوردیو راجع به انواع سرمایه در این امر نهفته است که سرمایه‌های غیر اقتصادی یا غیرمادی نیز قابل انباشت، مبادله و تبدیل به سایر انواع سرمایه‌اند (کروبی، ۱۳۸۷: ۳۱۳). بدین ترتیب سرمایه فرهنگی و تمایزهای اجتماعی واجد پیوندی دیالکتیکی هستند. سرمایه فرهنگی موجب تفاوت است و به دایمی کردن تفکیک‌ها، شکاف‌ها و نابرابری‌های اجتماعی کمک می‌کند (ممتاز، ۱۳۸۳: ۱۷).

به اعتقاد بوردیو می‌توان افراد و خانواده‌ها را از لحاظ سرمایه فرهنگی آنها مقایسه کرد. به نظر می‌رسد با تحولات چند ساله اخیر، گروه‌های اجتماعی جدیدی چون جوانان و زنان وارد عرصه فرهنگی جامعه شده‌اند و همین امر، متقاضیان محصولات فرهنگی و فرآورده‌های فرهنگی را افزایش داده است. همچنین بر متقاضیان فرآورده‌های فرهنگی نظیر کتاب، موسیقی، فیلم، تلفن همراه و نظایر آنها افزوده شده است و تغییرات فراوانی از لحاظ کمی و کیفی در سرمایه فرهنگی افراد جامعه به وقوع پیوسته است (شارع پور و همکاران، ۱۳۸۱: ۱۳۵).

مناسبات دیالکتیکی بین سبک زندگی و سرمایه فرهنگی در نظریه فرهنگی و اجتماعی بوردیو به تفصیل تبیین شده است. طبق نظریه او، علاوه بر عوامل اقتصادی، منش فرهنگی که فرد از خانواده به ارث می‌برد عامل مهمی در موفقیت‌ها و پیشرفت‌های گوناگون است، زیرا منش و خصلت‌های فرهنگی دربردارنده منابعی هستند که می‌توانند سودهای زیادی به همراه داشته باشد (وینینگر و لارن، ۲۰۰۷). بنابراین سرمایه فرهنگی دربرگیرنده تمایلات پایدار فرد و گرایش‌ها و عاداتی است که طی فرایند جامعه‌پذیری حاصل می‌شوند و شامل کالاهای فرهنگی و انواع دانش

مشروع است (بورديو، ۱۹۹۶: ۴۷) که می‌تواند به طور مداوم از طریق عادت‌واره‌ها در زندگی خانوادگی و تحصیلات افزایش یابد (فاضلی، ۱۳۸۲: ۳۹). از این جهت طبق نظر بورديو، سرمایه فرهنگی می‌تواند به فرد سلیقه، ادب و شیوه‌هایی را بیاموزد که فرد را به منزلت خاص نزدیک می‌کنند. به طوری که در راستای سرمایه فرهنگی، از طریق تمایز و تملک انواع سرمایه به ترجیحات ذائقه‌ای خود در موسیقی، غذا و آشپزی، ورزش، علایق سیاسی، علایق دینی، ادبیات و حتی آرایش مو (و یا به عبارت دیگر سبک زندگی) پردازند (بورديو، ۱۹۸۴: ۱۱۴-۱۱۳).

علاوه بر سرمایه فرهنگی مورد نظر بورديو و در راستای تاکید او بر قابل تبدیل به هم بودن اشکال گوناگون سرمایه، طبق نظریه پاتنام افراد برای ایجاد و حفظ روابط مؤثر در شبکه‌ی پیچیده‌ای از تعاملات درون گروهی و میان گروهی و نیز تقویت همکاری گروهی برای دستیابی به اهداف، طرز تلقی‌ها، ارزش‌ها، شیوه‌های رفتار، حالت‌ها و سلیقه‌های مشترک (سبک زندگی)، به فراگیری یک نوع قابلیت اجتماعی چون سرمایه اجتماعی، نیاز دارند. کالینز معتقد است هر فرد به هنگام قرار گرفتن در یک موقعیت اجتماعی متأثر از سه عامل؛ درک فرصت‌های موجود در بازار کنش متقابل، سرمایه فرهنگی و انرژی احساسی است. از نظر کالینز، افرادی که از سرمایه فرهنگی بالا برای برخورداری از احترام و اعمال تسلط بر دیگری برخوردارند، شانس بیشتری برای دریافت مثبت‌ترین نوع انرژی احساسی برآمده از کنش متقابل با دیگران (مشارکت اجتماعی، روابط شبکه‌ای و اعتماد اجتماعی و به عبارتی سرمایه اجتماعی) خواهند داشت (به نقل از ریتزر، ۱۳۷۹: ۱۷۰).

بنابراین، با توجه به اهمیت سرمایه در حیات اجتماعی و فردی، در این تحقیق از

یک سو به بررسی رابطه بین سرمایه فرهنگی از نظر بوردیو و سرمایه اجتماعی و تاثیر آنها بر سبک زندگی مدرن و سنتی پرداخته می‌شود. از سوی دیگر با توجه به اینکه جوهر نظریه بوردیو در این امر نهفته است که سرمایه‌های غیر اقتصادی یا غیر مادی قابل انباشت، مبادله و تبدیل به سایر انواع سرمایه‌اند (کروبی، ۱۳۸۷: ۳۱۳)؛ دینداری نیز در کنار سرمایه اجتماعی می‌تواند به عنوان متغیری واسطه‌ای در رابطه مذکور وارد شود.

اکثر قریب به اتفاق علمای اسلام «دین» را مجموعه تعالیم و دستوراتی تعریف کرده‌اند که خدا از طریق پیامبرانش برای هدایت بشر فرستاده است. این تعالیم و دستورات را می‌توان به سه بخش «عقاید»، «اخلاقیات» و «احکام» تفکیک کرد (طالبان، ۱۳۸۰: ۴۹) که مورد پذیرش مردم یا گروهی از افراد قرار گیرد. بنابراین، دینداری یا تدین عبارت است از التزام فرد به دین مورد قبول خویش. این التزام در مجموعه‌ای از اعتقادات، احساسات، اعمال فردی و جمعی که حول خداوند (امر قدسی) و رابطه‌ای ایمانی با اوست، سامان می‌پذیرد (همان).

از نظر بوردیو دین نظام نمادینی است که همزمان، هم ساخت یافته و هم ساخت دهنده است (به نقل از دیلون^۱، ۲۰۰۱: ۴۲۹-۴۱۱). از دیرباز، دین یکی از عناصر اساسی در جامعه ایرانی به شمار می‌رفته و تا به امروز نیز عاملی پایدار در کنش و رفتار فردی و اجتماعی است. به عبارتی فضای اجتماعی مورد نظر بوردیو که بستر شکل‌گیری سرمایه‌هاست، در ایران فضایی دینی است که بر تشکیل سرمایه دینی افراد تأثیر می‌گذارد. از نظر ترنر، دین و مدرنیته می‌توانند همزیستی داشته باشند و در

1. Dillon

توضیح آن از مفهوم عادت واره بورديو در خصوص تأثير دين و تحولات ديني بر سبک زندگی استفاده می‌کند. از نظر وی، تمایلات افراد که در نظریه بورديو نشان دهنده ذائقه آنهاست، می‌تواند متاثر از تمایلات ديني افراد نیز باشد و اینکه چگونه مصرف کالاهای ديني (مانند غذای حلال) ذائقه خاصی برای افراد ایجاد می‌کند (ترنر، ۱۹۹۸: ۷).

به پیروی از چارچوب مفهومی بورديو، همچنین به مدد آرای براین ترنر، فوکویاما و پاتنام پیرامون تغییرات ديني و تأثير بر سبک‌های زندگی در جهان مدرن، می‌توان بررسی کرد که چگونه شیوه‌های مختلف تملک سرمایه (از جمله سرمایه فرهنگی) در داخل یک طبقه، افراد را از توانایی‌ها و سرمایه‌های مختلفی در عرصه زندگی که بورديو از آن به میدان تعبیر می‌کند، برخوردار می‌سازد و در نتیجه این توانایی‌ها، منظومه‌های متفاوتی از ذوق و قریحه برای آنها به بار می‌آید که همراه با توقعات متفاوت بسیار تمایز یافته‌ای در مورد مصرف هنری، اثاثیه، نحوه تزئین منزل، فعالیتهای فراغتی، مدیریت بدن و نظایر آنها است. این توقعات متفاوت در واقع همگی مؤلفه‌های سبک زندگی می‌توانند به شمار آیند.

باتوجه به این مباحث، می‌توان گفت هرچه سرمایه فرهنگی که مجموعه‌ای از نمادها، عادات، منش‌ها، شیوه‌های زبانی، مدارک آموزشی و تحصیلی، ذوق و سلیقه‌ها را در برمی‌گیرد (بورديو، ۱۹۸۶: ۴۷) افزایش یا کاهش یابد، سرمایه اجتماعی که اساس آن مبتنی بر روابط افراد است و دینداری که مبتنی بر آموزه‌های اسلام است، متاثر می‌شود و در نتیجه کم و کیف انتخاب مؤلفه‌های مختلف سبک زندگی در میان افراد تحت تاثیر قرار می‌گیرد. بر این اساس پژوهش حاضر با تکیه بر مبانی و

چارچوب نظری پیش گفته، درصدد آزمون فرضیه‌های زیر است .

۱. بین سرمایه فرهنگی و سبک زندگی (مدرن و سنتی) رابطه معناداری وجود دارد.

۲. بین سرمایه اجتماعی و سبک زندگی (مدرن و سنتی) رابطه معناداری وجود دارد.

۳. بین دینداری و سبک زندگی (مدرن و سنتی) رابطه معناداری وجود دارد.

روش پژوهش

با توجه به این که هدف از پژوهش حاضر، بررسی رابطه‌ی سرمایه فرهنگی با سبک زندگی است، این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ روش از نوع پیمایش است شیوه‌های نمونه گیری نسبت به مسائل مورد بررسی متفاوت است و برای هر مسئله در هر شرایط مکانی و زمانی خاص باید عموماً از یک شیوه نمونه گیری خاص استفاده نمود که عموماً از قبل غیر قابل پیش بینی است (رفیع پور، ۱۳۶۰: ۳۸۴). جامعه آماری تحقیق حاضر را مردان ۲۹-۲۰ ساله شهر زاهدان تشکیل می‌دهند که تعداد آنها براساس سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ در حدود ۶۰۶۹۵ نفر بوده‌اند. حجم نمونه با قرار دادن کل جمعیت جامعه آماری جوانان در فرمول کوکران و با توجه به واریانس صفت مورد بررسی (بر اساس مطالعه مقدماتی) ۱۹۶ نفر بدست آمد.

هرچند مناسب بود که از شیوه‌های نمونه گیری کاملاً تصادفی برای تعیین افراد نمونه در متن مورد مطالعه استفاده می‌شد، به هر حال به دلیل عدم دسترسی به بلوک

بندی های دقیق شهری و نقشه های مربوطه، از شیوه نمونه گیری سهمیه ای^۱ در تحقیق حاضر استفاده شده است.

ابزار اصلی جمع آوری اطلاعات در پژوهش حاضر پرسشنامه بوده است که در ذیل به توضیح سنجش هر یک از مفاهیم پرداخته می شود. پرسشنامه ی محقق ساخته سرمایه فرهنگی براساس نظریه بوردیو (۱۹۸۴)؛ شامل ۳۱ گویه بوده که در ارتباط با مؤلفه های سرمایه فرهنگی ذهنی، سرمایه فرهنگی عینی و سرمایه فرهنگی نهادی طرح شده اند. ضریب آلفای کرونباخ برای سرمایه فرهنگی ذهنی (در حدود ۰/۸۰)، سرمایه فرهنگی عینی (در حدود ۰/۷۰)، سرمایه فرهنگی نهادی (در حدود ۰/۷۷) و برای شاخص کل سرمایه فرهنگی (در حدود ۰/۸۶)، نشان از همبستگی درونی بالای گویه های مربوطه به شاخص های مذکور دارد.

پرسشنامه سرمایه اجتماعی بر اساس نظریه ی پاتنام (۲۰۰۰) شامل ۲۷ گویه و در رابطه با مؤلفه های اعتماد، مشارکت و روابط شبکه ای با ضریب آلفای کرونباخ قابل قبول برای شاخص های مورد نظر (اعتماد اجتماعی (۰/۴۲)، مشارکت اجتماعی (۰/۶۴)، روابط شبکه ای (۰/۶۲)، و برای شاخص کل سرمایه اجتماعی (۰/۸۰) بدست آمد.

پرسشنامه محقق ساخته دینداری و رفتار مذهبی؛ شامل ۱۲ گویه که مبتنی بر پذیرش چند بعدی بودن مفهوم دینداری (سراج زاده، ۱۳۷۷: ۱۰۵) و متاثر از دیدگاه گلاک و استارک در مورد ابعاد دینداری، شامل ابعاد ۵ گانه؛ اعتقادی یا باورهای

---

1. Quota sampling

دینی^۱، اعمال دینی^۲، بعد تجربی^۳، دانش دینی^۴ و بعد پیامدی^۵ (Stark and Glock, 1968, 20 به نقل از انوری، ۱۳۷۳، ۱۵۳) است، که ضریب آلفای کرونباخ شاخص کل دینداری (در حدود ۰/۸۷) بدست آمد.

در نهایت پرسشنامه محقق ساخته‌ی سبک زندگی شامل ۵۴ گویه در رابطه با مؤلفه‌های مدیریت بدن، سبک همسرگزینی، مصرف فرهنگی و الگوهای فراغت بوده که ضرایب آلفای کرونباخ برای گویه‌های بعد مدیریت بدن (۰/۷۶)، سبک همسرگزینی (۰/۴۴)، مصرف فرهنگی و الگوهای فراغت (۰/۸۶) و با توجه به تقسیم گویه‌های سبک زندگی به دو دسته مدرن و سنتی برای سبک زندگی مدرن ۰/۹۱ و سبک زندگی سنتی ۰/۷۷ بدست آمده است.

از ترکیب گویه‌های مربوط به هر یک از ابعاد شاخص‌های مربوطه به ابعاد متغیرهای مورد بررسی، و از ترکیب ابعاد هر متغیر اصلی، شاخص کل مربوطه به آن متغیر مورد محاسبه قرار گرفته و در تحلیلها استفاده شده‌اند.

با توجه به اینکه مفاهیم مورد استفاده در پژوهش حاضر و گویه‌های سنجش آن مفاهیم متعددند در ادامه تنها به تعریف عملیاتی مفاهیم اصلی (یعنی سبک زندگی و سرمایه فرهنگی) اکتفا شده است.

---

1 . beliffs
2 . Practice
3 . Experience
4 . Religious Knowledge
5 . Consequences

سبک زندگی

سبک زندگی روش الگومند مصرف، درک و ارزش گذاری محصولات فرهنگ مادی است که استقرار معیارهای هویتی را در چارچوب زمان و مکان ممکن می‌سازد (گیدنز، ۱۳۸۳: ۱۲۰). در ادبیات جامعه‌شناسی از مفهوم سبک زندگی دو برداشت و دو گونه مفهوم سازی متفاوت به عمل آمده است. در برداشت نخست که سابقه آن به دهه ۱۹۲۰ باز می‌گردد سبک زندگی معرف ثروت و موقعیت اجتماعی افراد و غالباً شاخصی برای تعیین طبقه اجتماعی است در فرمول بندی دوم، سبک زندگی نه راهی برای تعیین طبقه اجتماعی بلکه شکل اجتماعی نوینی دانسته می‌شود که تنها در متن تغییرات فرهنگی مدرنیته و رشد فرهنگ مصرف گرایی معنا می‌یابد (بورديو، ۱۹۸۴، گیدنز، ۱۹۹۱). در این معنا، سبک زندگی راهی است برای تعریف ارزش‌ها و نگرش‌ها و هویت افراد که اهمیت آن برای تحلیل‌های اجتماعی، روز به روز افزایش می‌یابد. اولین پژوهشگران سبک زندگی نیز ارزش‌ها را اصلی‌ترین منبع شکل‌گیری سبک زندگی می‌دانستند و تأکید داشتند که شناخت ساختار ارزش‌های فردی اصلی‌ترین وظیفه برای درک سبک زندگی افراد است، به طور کلی طرفداران نقش ارزش‌ها در شکل دادن به سبک زندگی معتقدند که ارزش‌های فعلی فرد تعیین‌کننده سبک زندگی اوست و ارزش‌های دینی را از جمله این ارزش‌ها می‌دانند (نصرتی، ۱۳۹۱: ۱۰۲).

در این تحقیق سبک زندگی جوانان در دو بعد مدرن و سنتی با سه بعد مدیریت بدن، سبک همسرگزینی، مصرف فرهنگی و الگوهای فراغتی بررسی شده است. البته لازم به توضیح است که شناسایی مرز دقیق بین مدرن و سنتی بسیار مشکل است و در

پژوهش حاضر تمایز بین دو سبک زندگی مدرن و سنتی با توجه به مشاهدات محقق در جامعه آماری و استفاده برخی از شاخص‌ها در تحقیقات قبلی صورت گرفته است. به هر حال تعاریف و نحوه سنجش ابعاد سبک زندگی (مدرن و سنتی) در ادامه ارائه شده است.

مدیریت بدن: مدیریت بدن به معنای نظارت و دستکاری مستمر ویژگی‌های ظاهری و مرئی بدن است که شامل معرف‌هایی در دو بعد سنتی و مدرن به شرح جدول شماره ۱ در نظر گرفته شده‌اند:

جدول ۱: تعریف عملیاتی مدیریت بدن مدرن و سنتی

گویه‌های سبک زندگی مدرن	گویه‌های سبک زندگی سنتی
استفاده از نمادهای شیطان پرستان در لباس	استفاده از انگشترهای نگین دار
پوشیدن و افتخار به لباس‌هایی با نمادها و آرم‌های غربی	استفاده از کت و شلوار
علاقه‌مندی به تی شرت و پیراهن آستین کوتاه	علاقه‌مندی به پوشیدن پیراهن آستین بلند
پوشیدن شلوار جین	استفاده از لباس محلی و سنتی
اصلاح موی سر و ریش با مدل فشن	اصلاح موی سر و ریش با مدل ساده

سبک همسرگزینی: در حالی که جوانان گذشته، دارای انتخاب‌های معدودی در زمینه ازدواج روبرو بودند و همان روال سنتی را در پیش می‌گرفتند، جوانان امروز با گزینه‌های متعدد و متفاوتی روبرو هستند. در پژوهش حاضر، معرف‌های سبک

همسرگزینی به شرح جدول شماره ۲ در نظر گرفته شده‌اند:

جدول ۲: تعریف عملیاتی سبک همسرگزینی مدرن و سنتی

گویه‌های سبک همسرگزینی مدرن	گویه‌های سبک همسرگزینی سنتی
تعیین صلاحیت و کفویت همسر توسط خودم	شناخت و انتخاب همسر با کمک پدر و مادر و بزرگترها
شناخت و انتخاب همسر به صورت دوستی و توسط خود	استفاده از افراد امین و تحقیقات محلی در انتخاب همسر
شناخت و انتخاب همسر توسط نهادهای همسریابی	تعیین صلاحیت و کفویت همسر توسط خانواده
استفاده از مشاوره متخصصان در انتخاب همسر	اعتقاد به شیوه‌های مرسوم و سنتی در امر خواستگاری

مصرف فرهنگی و الگوهای فراغت

مصرف فرهنگی و الگوهای فراغت: مصرف فرهنگی به اعتقاد تورستن و بلن ایجاد بستری برای چشم و هم چشمی و رقابت می‌باشد (به نقل از کاظمی، ۱۳۸۸: ۴۸). در واقع مصرف فرهنگی بیانگر منش ما در زندگی و سبکی که ما برای زیستن انتخاب می‌کنیم، است. اوقات فراغت مفهومی عینی و گویاست که سبک زندگی و در نتیجه هویت را در گویاترین و محسوس‌ترین شکل خود بیان می‌دارد (ریانی و شیرینی، ۱۳۸۸: ۲۱۸). در پژوهش حاضر، مولفه مصرف فرهنگی و الگوهای فراغت با استفاده از گویه‌هایی در رابطه با موسیقی، مطالعه، تفریح، ورزش، فیلم و سریال طراحی شده‌اند که در جدول شماره ۳ برای دو نوع مدرن و سنتی ارائه شده‌اند:

جدول ۳: تعریف عملیاتی بعد مصرف فرهنگی و الگوهای فراغت مدرن و سنتی

گوشه‌های مصرف فرهنگی و الگوهای فراغت مدرن	گوشه‌های مصرف فرهنگی و الگوهای فراغت سنتی
گوش دادن به موسیقی پاپ فارسی خارج از کشور	گوش دادن به مداحی مذهبی
گوش دادن به موسیقی بی کلام	گوش دادن به موسیقی پاپ داخلی
گوش دادن به موسیقی خارجی غیر فارسی	گوش دادن به موسیقی سنتی
گوش دادن به موسیقی رپ	گوش دادن به موسیقی محلی
مطالعه کتاب‌های تخیلی و افسانه‌ای	مطالعه فالنامه حافظ
مطالعه کتاب‌های رمان	مطالعه شاهنامه
رفتن به پارتهای شبانه	مطالعه کتاب‌های تاریخی - مذهبی
رفتن به سفرهای سیاحتی، گردشگری	رفتن به قهوه خانه
رفتن به کافی شاپ	میهمانی عادی با دوستان و اطرافیان
گذراندن وقت خود در شبکه‌های اجتماعی مجازی	مسافرت به شهرهای مذهبی
رفتن به رستوران‌های مدرن و صرف غذاهای فرنگی	انجام دادن ورزش زورخانه و کشتی
پرداختن ورزش‌های مدرن مانند بدنسازی و بسکتبال	پرداختن به بازی‌های محلی
حرکات موزون، ورزش آیروبیک	ورزش‌هایی مثل پیاده روی و شنا
بازی بلیارد	تماشای سریال‌های خانوادگی شبکه‌های داخلی
دیدن سریال‌های پخش شده از ماهواره و اینترنت	دیدن فیلم‌های مذهبی
پرداختن به شو (موسیقی همراه با رقص)	دیدن فیلم‌های مستند

سرمایه فرهنگی: یکی از اشکال سرمایه، سرمایه فرهنگی است. مفهوم سرمایه فرهنگی به توانمندی های خاص افراد اشاره می کند. این توانمندی های خاص شامل برخی مدارج و مدارک، دسترسی به اقلام فرهنگی اعم از کتاب، فیلم و نظایر آنها و سایر اطلاعات از قبیل تحصیلات اشاره دارد (نوغانی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۹۷). در تقسیم بندی انواع سرمایه فرهنگی از نظر بوردیو، سرمایه فرهنگی به سه صورت تجلی می یابد. سرمایه فرهنگی ذهنی، این بعد سرمایه فرهنگی که به آن سرمایه فرهنگی تجسم یافته نیز گفته می شود، نوعی ثروت بیرونی است که بخش جدایی ناپذیر فرد شده است. این نوع سرمایه به صورت آمادگی های مداوم ذهن و جسم تجلی می یابد (ربانی و همکاران، ۱۳۸۶: ۵۵). سرمایه فرهنگی عینی، یکی از بدیهی ترین و عینی ترین اشکال سرمایه فرهنگی، مصرف کالاهای مختلف فرهنگی است که خود می تواند تابعی از متغیرهای گوناگون فردی و اجتماعی باشد. سرمایه فرهنگی عینیت یافته در اشیای مادی، رسانه ها نظیر نوشتار، نقاشی، ابزار و نظایر آن و به طور کلی در مادیت آن، قابل انتقال است (شارع پور و همکاران، ۱۳۸۱: ۱۳۷). سرمایه فرهنگی نهادی، که بیشتر به رسمیت بخشیدن نهادی به سرمایه فرهنگی فرد اطلاق می شود. مدارک تحصیلی و دانشگاهی نمونه ای از این نوع سرمایه هستند (حسین زاده، ۱۳۸۷: ۵۳-۵۴).

با توجه به اینکه برخی از مصادیق سرمایه فرهنگی متأثر از ذخایر سنتی جامعه و برخی دیگر متأثر از دنیای مدرن اند، برای سنجش میزان تاثیر پذیری سبک زندگی از سرمایه فرهنگی، از آنجایی که بررسی های اولیه نشان می داد که ابعادی از سرمایه فرهنگی همانند سرمایه فرهنگی عینی، که متأثر از دنیای مدرن اند، همبستگی بیشتری با

سبک زندگی مدرن و ابعاد دیگری همانند سرمایه فرهنگی ذهنی، که متأثر از عناصر فرهنگ سنتی است با سبک زندگی سنتی ارتباط بیشتری دارند از این رو، گویه‌های سرمایه فرهنگی نیز، ضمن حفظ تقسیم بندی بوردیو از انواع سرمایه فرهنگی، به دو دسته مدرن و سنتی تقسیم شدند که معرف‌های مربوطه در جدول شماره ۴ ارائه شده است:

جدول ۴: تعریف عملیاتی سرمایه فرهنگی مدرن و سنتی

گویه‌های سرمایه فرهنگی مدرن	گویه‌های سرمایه فرهنگی سنتی
درباره موسیقی و موسیقی دانان مشهور اطلاعات دارم.	به دلیل اینکه به هنرهای تجسمی و محلی خود (غذاهای محلی، صنایع دستی و...) علاقه‌مندم سعی می‌کنم ساخت آنها را یاد بگیرم.
به مطالعه کتاب‌های تخصصی می‌پردازم.	با بازی‌های محلی منطقه خود (خسوخسو، کشتی بومی محلی کچ گردان، کلاه چل چل، چوب بازی محلی سیستان و...) آشنایی دارم.
حداقل با یکی از زبان‌های خارجی (انگلیسی، فرانسه، و...) آشنایم	از مکان‌ها و ابنیه تاریخی و باستانی شهر را مثل (خانه ابوی، منزل قدیمی شمس، تلگراف خانه حرمک و...) دیدن کرده‌ام.
درباره کامپیوتر اطلاعات دارم.	در زمینه میراث فرهنگی شهرم (موزه بزرگ منطقه‌ای جنوب شرق کشور، موزه شهدا و...) آشنایی دارم.
از اینترنت برای بالابردن اطلاعات علمی و عمومی خود استفاده می‌کنم.	گویش و لهجه محلی خود را یاد دارم و دوست دارم به نسل بعد از خودم منتقل نمایم.
روزنامه و مجله خریداری می‌کنم.	موسیقی محلی و آوازهای قومیت خود (بلوچی یا سیستانی) مثل (کورخوانی، آسوکه، سبت‌ها و...) را یاد دارم.

به کامپیوتر و اینترنت دسترسی دارم.	به لباس محلی خود افتخار می‌کنم.
تلویزیون خانه به همه شبکه‌های ماهواره متصل است.	آیین‌های محلی نمایشی و جمعی (در قوم بلوچ مثل: آیین کاروتلاش، آئین‌های سور و سوگ و... و در قوم سیستانی مثل: سینی گردان، حنابندان، سرتراشک و...) را به یاد دارم و در مراسم‌ها به کار می‌برم.
امکانات لازم جهت یادگیری زبان خارجی (سیدی، نرم افزار و...) را دارا می‌باشم.	از هنرهای تجسمی (مجسمه، نقاشی، خوشنویسی، عکس‌های هنری و صنایع دستی و ...) برای زیبایی در خانه‌ام استفاده می‌کنم.
بر روی تلفن همراه برنامه‌هایی مثل (wats app, line و...) نصب است.	لباس محلی دارم و از آن استفاده می‌کنم
برای اینکه عکس‌های بهتری از طبیعت یا هر چیز دیگر بگیرم سعی می‌کنم از نظر دوربین و وسایل عکاسی مجهز باشم.	از مکان‌ها و ابنیه تاریخی و باستانی شهر مثل (خانه ابوی، منزل قدیمی شمس، تلگراف خانه حرمک، و...) عکس، کتابچه راهنما و ... دارم.
مدرك کامپیوتر دارم.	از میراث فرهنگی شهرم (مثل: موزه و...) چیزهایی مثل عکس، کتابچه راهنما، فیلم و... دارم.
حداقل در دوره‌های آموزشی مربوط به یک زبان خارجی شرکت کرده‌ام.	ابزارهای مربوط به موسیقی محلی شهر خود مثل (تمبورک، رباب، قیچک و...) را دارا هستم.
مدرك شرکت در دوره‌های آموزشی موسیقی (سه تار، پیانو، گیتار و...) را دارم	در کلاس‌های یکی از هنرهای تجسمی (عکاسی، نقاشی، خوشنویسی، صنایع دستی، طراحی، معماری و...) شرکت کرده‌ام.

یافته‌های پژوهش

بر اساس اطلاعات توصیفی مربوط به متغیرهای تحقیق، حدود ۴۸ درصد پاسخگویان دارای وضعیت تاهلی مجرد و ۵۱ درصد متاهل‌اند؛ ۵۵ درصد از آنها در گروه سنی ۲۰ تا ۲۴ سال و ۴۴ درصد در گروه سنی ۲۵ تا ۲۹ سال قرار دارند. به لحاظ تحصیلی، حدود ۴۸ درصد زیر دیپلم، ۴۷ درصد فوق دیپلم و لیسانس، ۳/۴ درصد فوق لیسانس و بالاتر و ۰/۵ درصد دارای تحصیلات حوزوی بوده‌اند. جدول شماره ۵ اطلاعات توصیفی متغیرهای مستقل تحقیق را ارائه کرده است:

جدول ۵: آماره‌های توصیفی مربوط به متغیرهای مستقل تحقیق

متغیرها	میانگین	حداقل	حداکثر	انحراف معیار	آماره	
					اشتباه معیار	
سرمایه فرهنگی	۰/۰۳۲	۱	۴	۰/۴۵	۲/۴۱	
سرمایه اجتماعی	۰/۰۳۶	۱	۵	۰/۵۰	۲/۸۵	
دینداری	۰/۰۴۵	۱	۴	۰/۶۳	۲/۶۳	

طبق اطلاعات جدول مذکور، میانگین سرمایه فرهنگی ۲/۴۱ (پایین تر از میانه طیف)، میانگین سرمایه اجتماعی ۲/۸۴ (پایین تر از میانه طیف) و میانگین دینداری ۲/۶۳ (بالاتر تر از میانه طیف) می‌باشد.

جدول ۶: میانگین مربوط به سبک زندگی مدرن و سنتی و ابعاد آن در دامنه ۱-۴ نمره‌ای

میانگین	سبک زندگی سنتی و ابعاد آن	میانگین	سبک زندگی مدرن و ابعاد آن
۲/۶۴	مدیریت بدن	۱/۷۹	مدیریت بدن
۳	سبک همسرگزینی	۲/۴۳	سبک همسرگزینی
۲/۶۴	موسیقی	۲/۴۰	موسیقی
۱/۹۹	مطالعه	۱/۸۹	مطالعه
۲/۶۱	اوقات فراغت	۲/۱۲	اوقات فراغت
۲/۲۸	ورزش	۱/۸۵	ورزش
۲/۸۷	سریال	۲/۳۸	سریال
۲/۵۷	شاخص کل سبک زندگی سنتی	۲/۱۲	شاخص کل سبک زندگی مدرن

همچنان که مشاهده می‌شود میانگین سبک زندگی مدرن در میان پاسخگویان ۲/۱۲ و میانگین سبک زندگی سنتی ۲/۵۷ است. از میان ابعاد سبک زندگی مدرن مدیریت بدن کم‌ترین میانگین (۱/۷۹) و سبک همسرگزینی بیشترین میانگین (۲/۴۳) را به خود اختصاص داده است و از میان ابعاد سبک زندگی سنتی، سبک همسرگزینی (۳) بیشترین میانگین و مطالعه (۱/۹۹) کمترین میانگین را به خود اختصاص داده است.

آزمون فرضیه‌ها

همانگونه که قبلاً اشاره شد در پژوهش حاضر سبک زندگی به دودسته مدرن و سنتی تقسیم شده است. جدول ذیل رابطه سرمایه فرهنگی و سبک زندگی مدرن را نشان می‌دهد. بر این اساس، میان سرمایه فرهنگی و سبک زندگی مدرن رابطه معناداری وجود دارد. دقت در نتایج جدول نشان می‌دهد که اگرچه سرمایه فرهنگی عینی و نهادی با سبک زندگی مدرن رابطه دارند، اما رابطه بین سرمایه فرهنگی ذهنی و سبک زندگی مدرن معنی دار نیست.

جدول ۷: نتایج آزمون همبستگی بین سرمایه فرهنگی (و ابعاد آن) و سبک زندگی مدرن (و ابعادش)

سبک زندگی مدرن (متغیر وابسته)

متغیر مستقل	مدیریت بدن	همسرگزینی	موسیقی	مطالعه	فراغت	ورزش	سریال	سبک زندگی
سرمایه فرهنگی	-۰/۱۵۹	-۰/۱۰۵	-۰/۰۶۱	۰/۴۴۵	۰/۰۱۴	۰/۲۳۸	-۰/۲۳۰	۰/۰۴۳
ذهنی	۰/۰۲۵	۰/۱۳۹	۰/۳۹۴	۰/۰۰۰	۰/۸۴۵	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۵۵۰
سرمایه فرهنگی	۰/۱۶۱	-۰/۰۴۳	۰/۲۰۶	۰/۵۰۸	۰/۳۶۸	۰/۴۷۵	۰/۰۹۰	۰/۳۹۴
عینی	۰/۰۲۴	۰/۵۵۰	۰/۰۰۴	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۲۰۷	۰/۰۰۰
سرمایه فرهنگی	۰/۱۲۶	۰/۱۳۵	۰/۱۹۶	۰/۳۵۶	۰/۳۶۶	۰/۴۱۴	-۰/۰۱۴	۰/۳۲۹
نهادی	۰/۰۷۷	۰/۰۵۸	۰/۰۰۶	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۸۳۹	۰/۰۰۰
سرمایه فرهنگی	۰/۰۲۸	-۰/۰۴۱	۰/۱۱۱	۰/۵۲۸	۰/۲۵۹	۰/۴۲۷	-۰/۰۷۰	۰/۲۷۷
	۰/۶۹۹	۰/۵۶۴	۰/۱۲۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۳۳۰	۰/۰۰۰

دقت در اطلاعات جدول شماره ۷، جزئیات مربوط به نتایج آزمون همبستگی پیرسون میان ابعاد سبک زندگی مدرن و ابعاد سرمایه فرهنگی را مشخص می‌سازد که به دلیل گویا بودن اطلاعات جدول و نیز جلوگیری از طولانی شدن بحث، از ارائه توضیحات به شکل جزئی در زمینه ارتباط بین ابعاد دو شاخص خودداری شده است. جدول شماره ۸ نتایج آزمون همبستگی مربوط به رابطه بین سرمایه فرهنگی و ابعاد آن با سبک زندگی سنتی و ابعاد مختلف آن را ارائه کرده است:

جدول ۸: همبستگی بین سرمایه فرهنگی و سبک زندگی سنتی

سبک زندگی سنتی (متغیر وابسته)

متغیر مستقل	مدیریت بدن	همسرگزینی	موسیقی	مطالعه	فراغت	ورزش	سریال	سبک زندگی
سرمایه	۰/۱۴۱	۰/۲۲۹	۰/۳۱۵	۰/۵۲۷	۰/۱۱۴	۰/۲۴۴	۰/۴۲۴	۰/۵۱۳
فرهنگی ذهنی	۰/۰۴۷	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۱۰۹	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
سرمایه	۰/۱۳۶	۰/۲۱۱	۰/۲۳۰	۰/۴۴۹	۰/۲۴۷	۰/۲۰۲	۰/۱۳۸	۰/۴۰۱
فرهنگی عینی	۰/۰۵۷	۰/۰۰۳	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۴	۰/۰۵۳	۰/۰۰۰
سرمایه	۰/۰۸۵	۰/۰۲۶	۰/۰۳۸	۰/۲۷۶	۰/۱۶۵	۰/۰۵۵	۰/۰۲۸	۰/۱۶۳
فرهنگی نهادی	۰/۲۳۴	۰/۷۱۵	۰/۵۹۳	۰/۰۰۰	۰/۰۲۰	۰/۴۴۳	۰/۶۹۸	۰/۰۲۲
سرمایه	۰/۱۴۹	۰/۲۱۴	۰/۲۶۷	۰/۵۲۲	۰/۲۰۶	۰/۲۲۳	۰/۲۷۲	۰/۴۶۸
فرهنگی	۰/۰۳۶	۰/۰۰۲	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۴	۰/۰۰۲	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

دقت در نتایج آزمونهای همبستگی نشان می‌دهند که بین همه ابعاد سرمایه فرهنگی و سبک زندگی سنتی رابطه معناداری وجود دارد. شدت همبستگی بین سرمایه فرهنگی ذهنی با سبک زندگی سنتی بیشتر از همبستگی سایر ابعاد است. با توجه به اینکه برخی از مصادیق سرمایه فرهنگی متأثر از دنیای مدرن‌اند؛ در این پژوهش علاوه بر در نظر داشتن بخش مدرن سرمایه فرهنگی، بخش سنتی سرمایه فرهنگی یعنی ذخایر سنتی شکل گرفته در ذهنیت و رفتار افراد به مرور زمان نیز مورد توجه قرار گرفته است. با توجه به اینکه در جدول شماره ۷ سرمایه فرهنگی ذهنی که غالباً دارای شاخص‌های متمایل به سنت است، ارتباط معنی‌داری با سبک زندگی مدرن ندارد از این روی، پژوهش حاضر برای بررسی رابطه هر بخش از سرمایه فرهنگی با سبک زندگی آنها را در دو قالب مدرن و سنتی بررسی نموده است.

اطلاعات جدول شماره ۹، که به نتایج آزمون‌های همبستگی بین دو نوع سنتی و مدرن سبک زندگی به دو نوع سرمایه فرهنگی سنتی و مدرن اختصاص دارد، نشان می‌دهد که، اگر چه سرمایه فرهنگی مدرن با هر دو نوع سبک زندگی (مدرن و سنتی) دارای رابطه معنی‌داری دارد - اگر چه شدت رابطه سرمایه فرهنگی مدرن با سبک زندگی مدرن بیشتر از سبک زندگی سنتی است - اما سرمایه فرهنگی سنتی فاقد رابطه معناداری با سبک زندگی مدرن و در مقابل، دارای همبستگی معنادار با سبک زندگی سنتی است. به نظر می‌رسد در شهر مورد بررسی (زاهدان) کسانی که سرمایه فرهنگی سنتی دارند، هویت متمایز و در عین حال باثبات تری دارند که در قالب آن سبک زندگی مدرن را نپذیرفته‌اند. اما کسانی که سرمایه فرهنگی مدرن دارند با وجود آنکه به سبک زندگی مدرن متمایل شده‌اند اما هنوز بخشی از تمایل خود به سبک زندگی

سنتی را نیز حفظ کرده‌اند. اینها می‌توانند شامل کسانی باشند که اگرچه به مظاهر مدرنی چون کامپیوتر، فناوری اطلاعات، دستاوردهای تکنولوژیکی و ... جهان مدرن وابسته شده‌اند و به مهارت آموزی و مدرک افزایی در این زمینه روی آورده‌اند اما همچنان مایلند که سبک زندگی سنتی خود را داشته باشند.

جدول ۹: همبستگی سرمایه فرهنگی مدرن و سنتی با سبک زندگی مدرن و سنتی

مفاهیم	سبک زندگی مدرن	سبک زندگی سنتی
سرمایه فرهنگی مدرن	۰/۴۲۵	۰/۲۷۸
	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
سرمایه فرهنگی سنتی	۰/۷۰۸	۰/۵۰۸
	۰/۰۲۷	۰/۰۰۰

توجه در نقش واسط متغیر دینداری (جدول شماره ۱۰) نشان می‌دهد که رابطه منفی و معکوسی بین دینداری و سبک زندگی مدرن و در مقابل، رابطه مستقیمی بین دینداری و سبک زندگی سنتی وجود دارد. به عبارت دیگر، هرچه دینداری افراد مورد مطالعه افزایش می‌یابد گرایش آنها به انتخاب سبک زندگی مدرن کمتر و هرچه بر دینداری آنها افزوده می‌شود آنها تمایل بیشتری به انتخاب سبک زندگی سنتی از خود نشان می‌دهند. همچنین اطلاعات جدول شماره ۱۰ نشان می‌دهد که سرمایه اجتماعی تأثیری بر انتخاب سبک زندگی مدرن ندارد اما با انتخاب سبک زندگی سنتی دارای رابطه مستقیم و معنی داری است.

جدول ۱۰: همبستگی دینداری، سرمایه اجتماعی و سبک زندگی مدرن و سنتی

مفاهیم	دینداری	سرمایه اجتماعی
سبک زندگی مدرن	-۰/۱۸۹	۰/۰۹۲
	۰/۰۰۸	۰/۲۰۰
سبک زندگی سنتی	۰/۶۶۵	۰/۳۸۹
	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

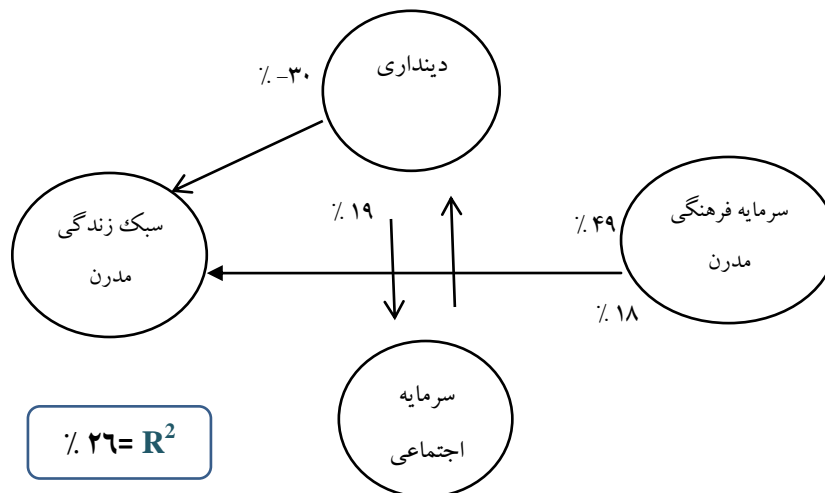
به منظور تعیین تاثیر متغیرهای مستقل تحقیق (سرمایه فرهنگی، دینداری و سرمایه اجتماعی) بر متغیر وابسته (سبک زندگی مدرن) از رگرسیون چند متغیره استفاده شده است. نتایج تحلیل رگرسیونی به شرح جدول شماره ۱۱ است:

جدول ۱۱: خلاصه اطلاعات مدل رگرسیونی سبک زندگی مدرن

سطح معناداری	مقدار t	ضرایب استاندارد شده (Beta)	ضریب تعیین (R ²)	ضرایب استاندارد نشده		متغیرهای مستقل
				خطای معیار	ضریب رگرسیونی (B)	
۰/۰۰۰	۷/۷۸۲	۰/۴۹۰	٪۲۶	۰/۰۵۱	۰/۳۹۹	سرمایه فرهنگی مدرن
۰/۰۰۰	-۴/۷۰۹	-۰/۲۹۷		۰/۰۵۰	-۰/۲۳۷	دینداری

از میان متغیرهای مستقل مورد استفاده در تحلیل‌ها (شامل سرمایه فرهنگی سنتی، سرمایه فرهنگی مدرن، دینداری و سرمایه اجتماعی)، متغیرهای سرمایه فرهنگی مدرن و دینداری در مدل رگرسیونی باقی مانده‌اند. نتایج نشان می‌دهد، سرمایه فرهنگی مدرن و دینداری در حدود ۰/۲۶۴ (حدود ۲۶ درصد) از تغییرات سبک زندگی مدرن در نمونه آماری مورد نظر را تبیین می‌کنند. بر اساس ضرایب غیراستاندارد رگرسیونی، هر واحد افزایش در متغیر سرمایه فرهنگی مدرن، می‌تواند سبک زندگی مدرن را با ضریب ۰/۳۹۹ و به شکل معناداری افزایش دهد. همچنین یک واحد افزایش در متغیر دینداری می‌تواند با ضریب ۰/۲۳۷ موجبات کاهش معنادار نمره فرد در سبک زندگی مدرن را فراهم آورد.

دقت در ضرایب استاندارد رگرسیونی (بتا)، سرمایه فرهنگی مدرن (با بتای ۰/۴۹۰) اهمیت بیشتری در تبیین تغییرات سبک زندگی مدرن در مقایسه با دینداری (با ضریب بتای ۰/۲۹۷-) دارد.

همچنین به منظور بررسی تاثیر متغیرهای مستقل بر سبک زندگی سنتی از رگرسیون چند متغیره استفاده شده است که نتایج خلاصه مدل رگرسیونی به شرح جدول شماره ۱۲ است.

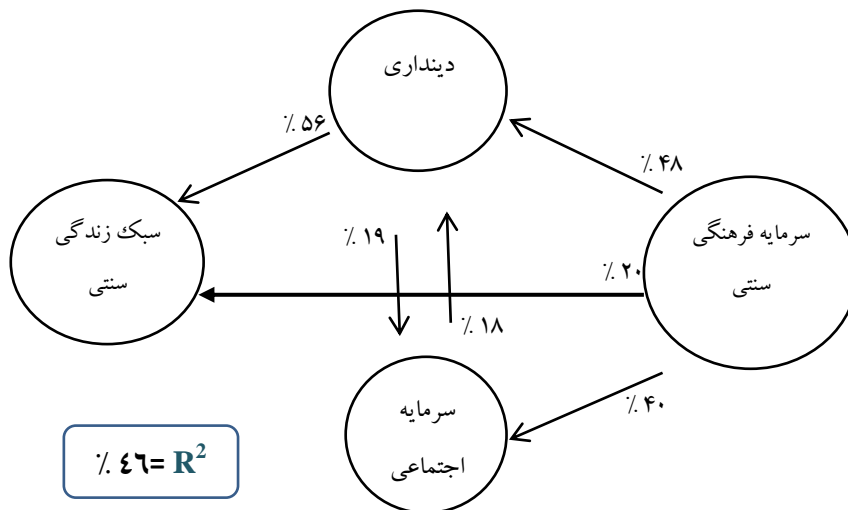
جدول ۱۲: خلاصه اطلاعات مدل رگرسیونی سبک زندگی سنتی

سطح معناداری	مقدار t	ضرایب استاندارد شده (Beta)	ضریب تعیین (R^2)	ضرایب استاندارد نشده		متغیرهای مستقل
				خطای معیار	ضریب رگرسیونی (B)	
۰/۰۰۰	۸/۷۸۳	۰/۵۵۵		۰/۰۳۸	۰/۳۳۵	دینداری
			٪۴۶			
۰/۰۰۲	۳/۰۸۴	۰/۱۹۵		۰/۰۳۸	۰/۱۱۷	سرمایه فرهنگی سنتی

از میان متغیرهای مستقل (سرمایه فرهنگی سنتی، سرمایه فرهنگی مدرن، دینداری و سرمایه اجتماعی) مورد استفاده در تحلیل‌های رگرسیونی، دو متغیر دینداری و سرمایه فرهنگی سنتی در مدل رگرسیونی تاثیر معناداری بر متغیر وابسته تحقیق داشته‌اند. بر اساس ضریب تبیین مدل رگرسیونی مذکور، متغیر دینداری و سرمایه فرهنگی سنتی توانمان، توانسته‌اند نزدیک به ۴۷ درصد از تغییرات سبک زندگی سنتی را تبیین می‌کنند. بر اساس ضرایب غیراستاندارد رگرسیونی، هر واحد افزایش در نمره دینداری می‌تواند با ضریب ۰/۳۳۵ نمره سبک زندگی سنتی را افزایش دهد. هر واحد افزایش در سرمایه فرهنگی سنتی نیز با ضریب ۰/۱۱۷ خواهد توانست موجبات افزایش سبک زندگی سنتی را فراهم آورد. هر دوی این تاثیرات با

توجه به سطح معناداری t مربوطه، جزو تاثیرات معنادار به لحاظ آماری هستند.

مقایسه اهمیت نسبی این دو متغیر بر اساس ضریب استاندارد رگرسیونی (بتا)، نیز نان می دهد که در تبیین تغییرات سبک زندگی سنتی متغیر دینداری با ضریب بتای ۰/۵۵ اهمیت بیشتری در مقایسه با سرمایه فرهنگی سنتی با ضریب بتای ۰/۱۹ دارد.

بحث و نتیجه گیری

سبک زندگی بیانگر انواع الگوهای مصرف، اوقات فراغت، شیوه تعاملات و حتی تحولات فرهنگی پنهان در یک جامعه است که استقرار معیارهای هویتی را در چارچوب زمان و مکان ممکن می‌سازد. در واقع سبک زندگی اصطلاحی است که در فرهنگ سنتی چندان کاربردی ندارد، چون ملازم با نوعی انتخاب از میان تعداد کثیری از امکان‌های موجود است. این رویکرد، راهی است که به درک مدرن بودن سبک‌های زندگی و تقابل آنها با شکل‌بندی‌های پیشین می‌انجامد و این معانی نمادین، اموری توافقی هستند که پیوسته در حال از نو ابداع شدن هستند.

جامعه ایرانی، تغییرات عمده در سبک زندگی ایرانیان را در دو دهه اخیر (سال‌های پس از جنگ با عراق) شاهد بوده است. ساده زیستی و قناعت پیشگی سال‌های اول بعد از پیروزی انقلاب اسلامی و کمیابی‌های معمول زمان جنگ هشت ساله به آرامی جای خود را به مصرف‌گرایی داده است. البته این درست است که نظام برآمده از انقلاب، اولین وظیفه خود را حذف همه مظاهر سبک زندگی غربی و پاک‌سازی جامعه ایرانی از مظاهر مدرنیته ایرانی قبل از انقلاب اسلامی دانست و احیای ارزش‌های اسلامی را در دستور کار خود قرار داد، اما تسریع فرایند تفکیک اجتماعی، رفاه نسبی و آرامش نسبی جامعه پس از جنگ تحمیلی، نفوذ نیروها و فرایندهای مربوط به جهانی‌سازی و قرار گرفتن در معرض فرایند جهانی شدن و مجاورت بیشتر مستقیم و غیرمستقیم افراد (بویژه جوانان) با آن، رشد و تحول تکنولوژی‌های اطلاعاتی و ارتباطی و تأثیرات همه‌جانبه رسانه‌های نو، رواج ارزش‌های فردگرایانه، بازاندیشی جوانان نسبت به موقعیت و نقش‌های اجتماعی خویش و تغییر عادت‌واره‌ها و الگوهای

ارتباطی بین دو جنس، فضای دموکراتیک تر حاکم بر تعاملات خانوادگی، اهمیت یافتن اوقات فراغت، تغییر شرایط اقتصادی و تجربه شدید تحصیلات دانشگاهی برای جوانان در کنار دلایل و زمینه‌های دیگر، زمینه ساز انتقال فرهنگی مهمی در دوره اخیر بوده است که دگرگونی شتابنده‌ای را در سبک زندگی طبقات مختلف دامن زده است.

در جهت بررسی برخی از دلایل و زمینه‌های مطرح شده، پژوهش حاضر در جهت بررسی تاثیر سرمایه فرهنگی و سرمایه اجتماعی و دینداری بر سبک زندگی جوانان ۲۰ تا ۲۹ ساله زاهدانی انجام شده که سبک زندگی آنان را در زمینه‌های مدیریت بدن، سبک همسرگزینی، مصرف فرهنگی و نحوه گذران اوقات فراغت و نظایر آنها و در دو قالب سبک زندگی سنتی و مدرن به صورت مقایسه‌ای مورد بررسی قرار داده تا ضمن شناخت و شناسایی این دلایل، زمینه برای برنامه ریزی های مناسب و عملی همسو با فرهنگ و سنت ایرانی فراهم گردد.

سرمایه فرهنگی جوانان شهر زاهدان از یک سو بر انتخاب نوع سبک زندگی مدرن و از سوی دیگر بر انتخاب سبک زندگی سنتی از سوی آنان موثر است. به منظور رفع ابهام تاثیر دو گانه سرمایه فرهنگی بر انواع سبک زندگی مدرن و سنتی و با توجه به اینکه برخی از مصادیق سرمایه فرهنگی متأثر از دنیای مدرن اند، متغیر سرمایه فرهنگی همانند سبک زندگی به دو دسته سرمایه فرهنگی مدرن و سنتی تقسیم شده است و تاثیرات جداگانه هر کدام مورد بررسی قرار گرفته است. همانگونه که گفته شد؛ سرمایه فرهنگی مدرن هم با سبک زندگی مدرن و هم با سبک زندگی سنتی دارای ارتباط معناداری است، اگر چه، شدت رابطه سرمایه فرهنگی مدرن با سبک

زندگی مدرن بیشتر از شدت رابطه آن با سبک زندگی سنتی بوده است. از سوی دیگر، سرمایه فرهنگی سنتی فاقد رابطه معنادار با سبک زندگی مدرن و دارای رابطه معنی دار با سبک زندگی سنتی است. به نظر می‌رسد در نمونه مورد بررسی، کسانی که سرمایه فرهنگی سنتی دارند، هویت متمایز و در عین حال باثبات تری دارند که در قالب آن سبک زندگی مدرن را نپذیرفته‌اند. اما کسانی که سرمایه فرهنگی مدرن دارند با وجود آنکه به سبک زندگی مدرن متمایل شده‌اند اما هنوز بخشی از تمایل خود به سبک زندگی سنتی را همچنان حفظ کرده و بر آن پافشاری می‌کنند.

به هر حال با توجه نتایج پژوهش، میزان سرمایه فرهنگی عامل مؤثری بر سبک زندگی جوانان مورد مطالعه است، از اینرو اگر عناصر و مولفه‌های تشکیل دهنده سرمایه فرهنگی ذخایر بومی و سنتی یک مرز و بوم باشند، سبک زندگی سنتی و چنانچه آن عناصر، مظاهر تکنولوژیکی منتسب به غرب و جهان مدرن باشند، سبک زندگی مدرن حادث خواهد شد. در این راستا مناسب است متولیان و طراحان امر سرمایه فرهنگی اعم از ادارات و نهادهای تأثیرگذار، به طراحی مناسب در زمینه میراث فرهنگی و آداب و رسوم محلی و آشنایی با کلیاتی از فرهنگ ملی در برنامه‌های رسمی و غیر رسمی مبادرت ورزند و زمینه‌های لازم جهت آشنایی و ارتقای سطح آگاهی جوانان از میراث فرهنگی مرز و بوم خود گام بردارند. لازم است فضای شهر و مجموعه‌ی ارزش‌ها و فرهنگ سازمانی حاکم بر آن به گونه‌ای سازماندهی شود که ظرفیت‌های بالقوه‌ی فرهنگی و اجتماعی آن را افزایش دهد. مثلاً از طریق برپایی نمایشگاه‌ها و موزه‌ها، کتابخانه‌های سیار و برگزاری تئاترهای آموزنده جهت اهمیت دادن به ابعاد مختلف فرهنگ و آداب و رسوم بومی و فراهم آوردن امکان استفاده

از آن برای همگان با هزینه پایین می‌توان باعث افزایش بخشی از سرمایه فرهنگی سنتی در میان اعضای جامعه شد.

علاوه بر سرمایه فرهنگی مورد نظر بوردیو و کارکردهای آن و در راستای تاکید او بر قابل تبدیل بودن اشکال گوناگون سرمایه، طبق نظریه پانام افراد برای ایجاد و حفظ روابط مؤثر در شبکه‌ی پیچیده‌ای از تعاملات درون گروهی و میان گروهی و نیز تقویت همکاری گروهی برای دستیابی به اهداف، طرز تلقی‌ها، ارزش‌ها، شیوه‌های رفتار، حالت‌ها و سلیقه‌های مشترک (سبک زندگی)، به فراگیری یک نوع قابلیت اجتماعی چون سرمایه اجتماعی، نیاز دارند. از سوی دیگر دینداری نیز در کنار سرمایه فرهنگی در جامعه مورد بررسی می‌تواند در انتخاب سبک زندگی (مدرن یا سنتی) تاثیرگذار باشد. بنابراین میزان و چگونگی این رابطه و تأثیرپذیری در این پژوهش مورد توجه قرار گرفته است و یافته‌ها نشان می‌دهند که چنین تأثیری چه در مورد سبک زندگی سنتی (به شکل مثبت) و چه سبک زندگی مدرن (به شکل منفی) تاثیراتی معنادار است. از این رو، ضروری است ضمن آسیب شناسی فرهنگ دینی جوانان، با توجه به اینکه مدرنیته در برخی زمینه‌های سبک زندگی جوانان، از جمله شیوه‌های گذران اوقات فراغت و سبک همسرگزینی، از طریق ماهواره و شبکه‌های خارجی و مانند آنها، مخالف جهت ارزش‌های دینی و در حال تشدید فردگرایی در میان افراد است، تمهیداتی اندیشیده شود. در این زمینه متولیان امر همانند مساجد، رسانه‌های جمعی، آموزش و پرورش و دانشگاه و دیگر نهادهای مسئول باید به اطلاع رسانی به والدین و فرزندان و در کل خانواده‌ها در زمینه‌ی استفاده صحیح از وسایل پیشرفته ارتباطی و اطلاعاتی مثل ماهواره و موبایل و اینترنت پردازند.

منابع و مأخذ

- اباذری، یوسف و چاوشیان، حسن (۱۳۸۱)، از طبقه تا سبک زندگی: رویکردهای نوین در تحلیل جامعه شناختی هویت اجتماعی، *نامه علوم اجتماعی*، شماره ۲۰، صص ۲۷-۳.
- ابراهیمی، قربانعلی و بهنوئی گدنه، عباس (۱۳۸۹)، سرمایه فرهنگی، مدیریت ظاهر و جوانان (مطالعه دختران و پسران شهر بابلسر)، *مجله زن در توسعه و سیاست*، دوره ۸، شماره ۳۰، صص ۱۵۳-۱۷۶.
- انوری، حمیدرضا، (۱۳۷۳)، *پژوهشی راجع به تقدیرگرایی*، پایان نامه کارشناسی ارشد جامعه شناسی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- بشیر، حسن و افراسیابی، محمدصادق (۱۳۹۱)، شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و سبک زندگی جوانان: مطالعه موردی بزرگترین جامعه مجازی ایرانیان، *فصلنامه تحقیقات فرهنگی*، شماره ۱، صص ۶۲-۳۱.
- بوردیو، پی‌یر (۱۳۸۰) *نظریه کنش*، ترجمه مرتضی مردیها، تهران، انتشارات نقش نگار.
- بیرو، الن (۱۳۸۰)، *فرهنگ علوم اجتماعی*، باقر ساروخانی، انتشارات کیهان، چاپ چهارم.
- بوردیو، پی‌یر، (۱۳۸۴)، *شکل‌های سرمایه، در سرمایه اجتماعی: اعتماد، دموکراسی و توسعه*، گردآوری کیان تاج‌بخش، ترجمه افشین خاکباز و حسن پویان، تهران: نشر شیرازه.
- ریتزر، جان. (۱۳۷۹)، *نظریه‌های جامعه‌شناسی در دوران معاصر*، ترجمه: محسن،

- ثلاثی، چاپ چهارم، تهران: انتشارات علمی.
- رفیع پور، فرامرز. (۱۳۶۰)، *کندوکاوها و پنداشته‌ها: مقدمه‌ای بر روش‌های شناخت جامعه و تحقیقات اجتماعی*، چاپ یازدهم، تهران: شرکت سهامی انتشار.
  - جاهد، حسینعلی؛ امین، حسینی شاوون؛ سیده اسماء حسینی و سجاد یاهک (۱۳۸۹)، ((روشهای آموزشی مؤثر در حفظ و توسعه ی سرمایه‌ی اجتماعی سازمانها))، *دومین کنفرانس بین‌المللی مدیران آموزش (ITMC2010)*، تهران، صص ۱۳-۱۰۱.
  - سراج زاده، سید حسین، (۱۳۷۷)، *نگرش‌ها و رفتارهای دینی نوجوانان تهرانی و دلالت‌های آن برای نظریه سکولار شدن*، اطلاع‌رسانی پژوهشی، نمایه پژوهش، شماره ۱۱ و ۱۰، صص ۱۰۷-۱۰۵.
  - شارع پور، محمود و غلامرضا، خوش‌فر (۱۳۸۱)، «رابطه سرمایه فرهنگی با هویت اجتماعی جوانان شهر تهران»، *نامه علوم اجتماعی*، ش ۲۰، صص ۱۴۷-۱۳۳.
  - طالبان، محمدرضا (۱۳۸۰)، *دینداری و بزهکاری در میان جوانان دانش‌آموز*، تهران: موسسه پژوهشی فرهنگ، هنر و ارتباطات، شماره ۳، صص ۵۰-۴۷.
  - عمرانی نژاد، مرضیه (۱۳۹۲)، *رابطه سرمایه فرهنگی و دینداری با مسئولیت‌پذیری اجتماعی در شهر قم*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه قم.
  - فاضلی، محمد (۱۳۸۲)، *مصرف و سبک زندگی*، چاپ اول، تهران: نشر صبح صادق.
  - فولادیان، احمد (۱۳۸۸)، «بررسی میزان سرمایه اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی مشهد»، *فقه و تاریخ تمدن*، شماره ۲۱، صص ۸۷-۱۱۲.
  - فیلد، جان (۱۳۸۵)، *سرمایه اجتماعی*، ترجمه‌ی جلال متقی، تهران: مؤسسه عالی

پژوهش تأمین اجتماعی.

- کروی، مهدی (۱۳۸۷)، ((فرهنگ قومی، سرمایه فرهنگی و صنعت گردشگری))، *رفاه اجتماعی*، سال هفتم، شماره ۵۵، صص ۳۰۹-۳۲۴.
- کریمی، یوسف (۱۳۸۹)، *بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و سبک زندگی*، پایان نامه کارشناسی ارشد، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه اصفهان
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۲)، *تجدد و تشخیص*، ترجمه ناصر موفقیان، چاپ دوم، نشر نی.
- مجدی، علی اکبر؛ صدر نبوی، رامپور؛ بهروان، حسین و هوشمند، محمود (۱۳۸۹)، *سبک زندگی جوانان در مشهد و رابطه آن با سرمایه فرهنگی و اقتصادی والدین*، *مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد*، سال هفتم، شماره ۲، صص ۱۶۱-۱۳۱.
- ممتاز، فریده (۱۳۸۳)، *معرفی طبقه از دیدگاه بوردیو، پژوهشنامه علوم انسانی*، شماره (۴۲-۴۱)، صص ۱۶۰-۱۴۹.
- مهدوی کنی، محمد سعید (۱۳۸۷)، *دین و سبک زندگی*، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق.
- محمدی، جمال؛ ودادهیر، ابوعلی و محمدی، فردین (۱۳۹۱)، «مناسبات سرمایه فرهنگی و سبک زندگی در میان شهروندان طبقه متوسط شهر سنندج»، *مجله جامعه شناسی ایران*، دوره سیزدهم، شماره ۴، صص ۱-۲۳.
- نصرتی، شیما و ذوالفقاری، ابوالفضل (۱۳۹۱)، *تاثیر میزان دینداری بر سبک زندگی جوانان تهرانی*، *پژوهش اجتماعی*، شماره چهاردهم، صص ۱۰۱-۱۱۷.

- Anheier, H., Gerhards, J. & Romo, F. (1995). "Forms of capital and Social Structure in Cultural Fields: examining Bourdieu's social topography. American Journal of Sociology 100, 859-903
- Bourdieu, P. (1984), "Distinction: A social Critique Of The judgement Of Taste (R. Nice, Trans.). Cambridge, MA: Harvard university press.
- Bourdieu, P. (1996). *The State Nobility. Elite School in the field of power* (Trans. L. C. Clough). Oxford: Polity Press.
- Dillon, M. (2001). "Pierre Bourdieu, Religion, and Cultural Production, *Cultural Studies*". 1(411): 429-411.
- Goodman, DJ. (2004). "Consumption as a Social Problem", In: Ritzer, G. (ed.)
- Handbook of Social Problems, London: Sage, pp. 226-245.
- Chaney, D. (1996). "Lifestyles"(London: Routledge).
- Chaney, D. (2002). "Cultural Change and Everyday Life (Basingstoke: Palgrave).
- Palumets, L. (2003). "Space of lifestyles in Estonia in 1991". Society with Soviet Heritage, in the Light of Bourdieu's Theory. Pro Ethnologia, 16, pp. 39-59.
- Reimer, B. (1995). Youth and modern lifestyles. in J. forns and G. Bolin (Eds.), *Youth culture in late modernity*. London: sage.
- Turner, J.H. (1998). *The Structure of Sociological Theory*, 6th Edition. New York: Wadsworth.
- Weininger, E. B., & Lareau, A. (2003). Translating Bourdeau into the American context:
- The question of social class and family-school relations. Poetics, 31(6-5), 375-402.

- Woolcock, M. (1998). “*Social Capital and Economic Development: Toward a Theoretical Synthesis and Policy Framwwork*”, Theory and Society, 27(2),151-208
- Wall, E., Gabriele, F. & Frans, S. (1998).“*Getting the goods on social capital*” Rural sociology, RURAL SOCIOLOGY, 63(2),300-322.